

להמשיך קדושת השבת לששת ימות החול

מהנשמה יתירה שלא חטאה בעץ הדעת

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

הגלגולים" (הקדמה כג), כי כאשר חטא אדם הראשון באכלו מעץ הדעת טובורע ונגזרה עליו מיתה, לא הוא לבדו חטא אלא כל הנשמות שהיו כלולות בו בעת החטא חטאו יחד עמו ועל כולן נגזרה גזירת מיתה, ומאז מוטל על כל אחד לתקן את חלקו בחטא עץ הדעת.

והנה אדם הראשון חטא בעץ הדעת באותו יום שישי שנברא בו בשעה עשירית כמבואר בגמרא (סנהדרין לח:): "עשירית סרח". מעתה כיון שהנשמה יתירה אינה יורדת באדם רק בשבת קודש, נמצא לפי זה כי הנשמה יתירה לא חטאה מעולם ולא נפגמה בחטא עץ הדעת, שהרי החטא היה בימות החול שאז אין באדם נשמה יתירה.

ומצאתי מקור ברור לכך בדברי הגה"ק מהרי"ל דיסקין (פרשת כי תשא), שביאר לפי זה מאמר המדרש (ב"ר כב יג) על הכתוב (בראשית ד טז):

"ויצא קין מלפני ה', פגע בו אדם הראשון, אמר לו, מה נעשה בדייך, אמר לו, עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו אמר, כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' ולזמור לשמך עליון".

ומבאר שם כוונת המדרש, כי כאשר הגיע יום השבת ונכנסה באדם הראשון הנשמה יתירה שלא חטאה בעץ הדעת, לכן היתה יכולה להגין עליו מחטא עץ הדעת. ויש להוסיף תבלין כי מטעם זה זכה להינצל ממות גם בימות החול, שהרי כבר למדנו מדברי האריז"ל שתכלית העבודה היא, להמשיך הארה מהנשמה יתירה של שבת לכל ששת ימות החול, לכן בכח זה היה יכול להינצל מגזירת המיתה גם בימות החול, אולם מאחר שבכל זאת חטא בנשמתו של ימות החול לא נתבטלה לגמרי גזירת המיתה.

מעתה ירווח לנו להבין מדוע צריך כל אדם סיוע בעבודת ה' מהנשמה יתירה, כי הנפש רוח ונשמה של האדם בימות החול נתקלקלו בחטא עץ הדעת, על ידי שהיו כלולים באדם הראשון בשעה שאכל מעץ הדעת, ומאחר ששינינו במשנה (אבות פ"ד מ"ב): "עבירה גוררת עבירה".

נמצא כי מצד חטא עץ הדעת יש ליצר הרע כח לפתות את האדם לדבר עבירה בבחינת עבירה גוררת עבירה, על כן נתחכם הקב"ה לסייע לאדם על ידי שנתן בו נשמה יתירה בשבת שלא חטאה בעץ הדעת. וזהו שכתב ב"אור החיים" בשם הזוהר הקדוש: "כי האדון ברוך הוא שולח נשמה יתירה להאדם מעולם העליון להדריכו בדרך ישר, ובאמצעותה ימלט האדם מהמחטיאו".

הנה כי כן זהו פירוש הכתוב: "בהעלותך את הנרות", כאשר תרצה להעלות את הנרות שהן נשמות ישראל שנפגמו בחטא עץ הדעת, העצה לכך היא: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", להמשיך מהנר האמצעי שהוא כנגד השבת אור בהיר של הנשמה יתירה שלא חטאה בעץ הדעת, לששת קני המנורה מימין ומשמאל שהם כנגד ששת ימות החול, ועל ידי זה יהיה לאדם כח להתגבר על הרע המושרש בנפשו מחטא עץ הדעת [ראה בתבלין לשבת דברים נפלאים בענין זה].

אבני נזר: נר האמצעי הוא כנגד שבת, ששת הקנים מימין ומשמאל כנגד ששה ימות החול היונקים משבת אור החיים: "האדון ב"ה שולח נשמה יתירה לאדם להדריכו בדרך ישר, ובאמצעותה ימלט האדם מהמחטיאו" מהרי"ל דיסקין: שבת קודש הגינה על אדם הראשון ממיתה כי הנשמה יתירה לא חטאה בעץ הדעת הקב"ה שולח לאדם נשמה יתירה שלא חטאה בעץ הדעת, כדי לסייע לנפשו שנפגמה בחטא עץ הדעת

יתירה ממדת חסד כפום דרגא דיליה, אי איהו גבור ירא חטא יהבין ליה נפש יתירה ממדת גבורה, ואי איהו איש תם יהבין ליה נפש יתירה ממדת אמת".

פירוש: "לכל אחד מישראל כן יורדת לו נפש יתירה כפי הדרגה שלו, אם הוא חסיד נותנים לו נפש ממדת החסד כפי הדרגה שלו, אם הוא גבור ירא חטא נותנים לו נפש יתירה ממדת גבורה, ואם הוא איש תם נותנים לו נפש יתירה ממדת אמת".

הרי לנו דברים ברורים שהקב"ה שולח לכל אדם בשבת נשמה יתירה לפי הבחינה שלו בעבודת ה', וזהו שמפרש ה"אור החיים" כוונת הזוהר הקדוש: "כי האדון ברוך הוא שולח נשמה יתירה להאדם מעולם העליון להדריכו בדרך ישר, ובאמצעותה ימלט האדם מהמחטיאו", שהרי הנשמה יתירה מסייעת לו להשלים את תפקידו בעולם הזה.

מעתה יאיר לנו להבין דברי האריז"ל, כי צריך להמשיך מהנשמה יתירה של שבת קודש תוספת נפש רוח ונשמה לכל ששת ימות החול, כי מאחר שהקב"ה שולח נשמה יתירה לאדם בשבת כדי להדריכו בדרך ישרה, על כן צריך להמשיך הארה מהנשמה יתירה וזגם בששת ימות החול, כדי שהנשמה יתירה תסייע לו לעבוד את ה' גם בימות החול לפי דרכו ובחינתו.

והנה הנשמה נקראת נר ככתוב (משלי כ כז): "נר ה' נשמת אדם". הנה כי כן זהו פירוש הכתוב: "בהעלותך את הנרות", כאשר תרצה להעלות את הנרות שהן נשמות ישראל, העצה לכך היא: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", להמשיך אור זך ובהיר של הנשמה יתירה מהנר האמצעי שהוא כנגד השבת, לששת קני המנורה מימין ומשמאל שהם כנגד ששת ימות החול.

הנשמה יתירה לא נפגמה בחטא עץ הדעת

בדרך זו במסילה נעלה להבין ביתר שאת פירוש הכתוב: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", ואגב נזכה להבין ביתר עמקות דברי ה"אור החיים" בשם הזוהר הקדוש: "כי האדון ברוך הוא שולח נשמה יתירה להאדם מעולם העליון להדריכו בדרך ישר, ובאמצעותה ימלט האדם מהמחטיאו".

נקדים מה שידוע ומפורסם בכל ספרי מחשבה ומקור הדבר בכתבי האריז"ל ב"שער

ויש להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, על פי מה שגילה רבינו האריז"ל ב"פרי עץ חיים" (שער השבת פרק א) וב"שער הכוונות" (שבת דרוש א דף סא טור ב), כי בכל שבת זוכה האדם לקבל מן השמים נשמה יתירה, שהיא תוספת לשלשה חלקי הנשמה שבאדם, הנקראים בשם: נפש, רוח, נשמה.

והנה בשלשה ימים ד' ה' ו' לפני השבת, יכוון להמשיך בהם תוספת קדושה מהנשמה יתירה של השבת הבאה, הא כיצד, ביום ד' יכוון לקבל תוספת נפש, ביום ה' יכוון לקבל תוספת רוח, ביום ו' יכוון לקבל תוספת נשמה, ואחר השבת יכוון להמשיך מקדושת השבת שעברה לימים א' ב' ג' שלאחריו, ביום א' יכוון להמשיך הארה מתוספת הנשמה, ביום ב' יכוון להמשיך הארה מתוספת הרוח, וביום שלישי יכוון להמשיך הארה מתוספת הנפש, נמצא כי יום השבת משפיע הארה מהנשמה יתירה לכל ששת ימות השבוע.

על פי האמור מוסיף האריז"ל לבאר ב"שער הכוונות" (שם): "והנה זה סוד מה שאמרו בספרי, זכור את יום השבת, מצוה היא למנות בו ימי השבת, לומר א' בשבת, ב' בשבת נו', וכן כתב הרמב"ם בחידושי על התורה, והענין הוא להורות כי כל ימי החול תלויים ונקשרים ונמשכים מיום השבת, ומשם נמשכת להם הארתם".

נשמה יתירה מעולם העליון להדריכו בדרך ישרה

ונראה לבאר ביתר שאת גודל התועלת להמשיך הארה מהנשמה יתירה בשבת לכל ששת ימות החול, על פי מה שכתב ב"אור החיים" פרשת שופטים (דברים כ י ז"ה כי תקרב) בשם הזוהר הקדוש: "אולי פרשה זו תרמוז על פי מה שאמר הרבי שמעון בר יוחאי בספר הזוהר, כי האדון ברוך הוא שולח נשמה יתירה להאדם מעולם העליון להדריכו בדרך ישר, ובאמצעותה ימלט האדם מהמחטיאו".

והנה המדפיסים נתייגעו למצוא מקור הדברים בזה, וציינו למקומות שלא נזכרו שם כלל ענין זה, ולפי דעתי כוונת ה"אור החיים" הקדוש היא למה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת פנחס רמב:), שהקב"ה שולח נשמה יתירה לכל אחד לפי בחינתו בעבודת ה', ובלשון קדשו:

"לכל חד מישראל הכי נחית ליה נפש יתירה כפום דרגא דיליה, אי הוא חסיד יהבין ליה נפש

בפרשתנו פרשת בהעלותך: "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה".

ופירש רש"י: "אל מול פני המנורה, אל מול נר האמצעי שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה, יאירו שבעת הנרות, ששה שעל ששת הקנים, שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי - הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי".

וראו להתבונן מה ראה הקב"ה על ככה, לצוות על הדלקת שבעה קני המנורה דוקא בדרך זו: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" - שלשה המזרחיים ושלשה המערביים פונים אל מול הנר האמצעי.

"מינא ושמאלא וביניהו כלה"

ביאור נשגב למדנו על כך ממשנתו הטהורה של הגה"ק בעל "אבני נזר" כפי שהביא בנו ב"שם משמואל" (פרשתנו שנת תרע"ה דף קפח), על פי המבואר במדרש (ילקוט שמעוני): "למה שבעה נרות... כנגד שבעת ימי בראשית". לפי זה אומר ה"אבני נזר" כי ששת הקנים הם רמז על ששת ימות החול, הסובבים את יום השבת משני הצדדים, ובלשון קדשו:

"והנה כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה הגיד, ששבת היא דוגמת המנורה, תלת יומי דקמי שבתא ותלת יומי דבתר שבתא, שכולם פונים אל שבת שהוא השביעי, דוגמת שלשה קני המנורה שמכאן ושלשה שמכאן פונים אל האמצעי".

ביאור דבריו הקדושים, על פי מאמר הזוהר הקדוש (פרשת יתרו פח:): "כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין". הרי מבואר כי שבת משפיע כל הברכות לששת ימי המעשה. והנה מבואר בגמרא (פסחים קו.) כי שלשה ימים א', ב', ג', נקראים "בתר שבתא" - "אחר השבת", כי הם שייכים לשבת שעבר, ולכן אפשר להבדיל אחר השבת עד יום שלישי, ואילו שלשה ימים ד', ה', ו', נקראים "קמי שבתא" - "לפני השבת", כי הם שייכים לשבת הבא.

נמצא כי יום השבת עומד במרכז השבוע, כי הוא משפיע בקדושתו על שלשה ימים שלפניו ועל שלשה ימים שלאחריו. וזהו שתיקן האריז"ל בפיט לליל שבת (אזמר בשבחין): "ימינא ושמאלא וביניהו כלה". כי שבת היא בבחינת כלה העומדת במרכז, ושאר ששת ימות החול סובבים אותה, שלשה ימים ד', ה', ו', מימין השבת ושלשה ימים א', ב', ג', משמאל.

הארת הנשמה יתירה בכל ששת ימות החול

הנה כי כן זהו ביאור דברי ה"אבני נזר", כי הנר האמצעי רומז על שבת קודש שעומד במרכז ימות השבוע, ושלשה קנים היוצאים מגוף המנורה מצד ימין, הם כנגד שלשה ימים ד', ה', ו', העומדים מימין השבת ומקבלים יניקה ממנה, ואילו שלשה קנים שיוצאים מגוף המנורה מצד שמאל, הם כנגד שלשה ימים א', ב', ג', העומדים משמאל השבת ויונקים ממנה.

הנשמה יתירה שלא חטאה בעץ הדעת מסתלקת מהגוף בלי הצער של המיתה!

לא חטאה מעולם ולא נפגמה בחטא עץ הדעת, שהרי החטא היה בימות החול ביום שישי בשעה עשירית כמבואר בגמרא (סנהדרין לח:): "עשירית סרח", שאז אין באדם נשמה יתירה [ראה בתוך המאמר מה שכתבנו בענין זה]. הנה כי כן מבואר היטב מדוע הנשמה יתירה מסתלקת מן האדם במוצאי שבת בלי צער, כי מעולם לא נגזרה עליה גזירת מיתה בחטא עץ הדעת, על כן היא עולה ויורדת מעולם לעולם בלי שום צער מיתה.

מעתה יומתק להבין מאמרו של ריש לקיש: "נשמה יתירה ניתנה בו באדם ערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש". הכוונה בזה שדוקא בכניסת השבת, כאשר האדם זוכה לנשמה יתירה שנסתלקה ממנו במוצאי שבת שערב, ישים אל לבו כי כמו שהנשמה יתירה עולה ויורדת מעולם לעולם בלי שום צער מיתה, כן היינו יכולים לחיות עם הנשמה של ימות החול בלי צער מיתה.

וזהו שדרש ריש לקיש: "כיון ששבת ווי אבדה נפש", ופירש רש"י: "אוי על הנפש שהלכה לה", כלומר שיצטער על הנפש של ימות החול ולא על הנשמה יתירה: "ווי אבדה נפש", שהרי היינו יכולים להישאר עם הנפש בגוף, שתעלה ותרד מעולם לעולם כמו הנשמה יתירה בלי שום צער מיתה, ועל ידי זה ישים אל לבו לתקן בתשובה מה שחטא בעץ הדעת.

ענין זה מתאים להפליא עם מה שמבואר בספרים הקדושים, כי מטעם זה מקדשים על היין כדי לתקן בזה את חטא עץ הדעת שהיה ביין, כמבואר בגמרא (ברכות מ): "תניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין שנאמר וישת מן היין וישכר". וכן מבואר במדרש (ב"ר יט ה): "סחטה ענבים ונתנה לוי".

הנה כי כן יאיר לנו דברי רב ענן בר תחליפא אשר דיבר בקדושתו של שמואל: "זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל, ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש", ומפרש ב"תפארת שלמה" כי בשבת היה מתפשט מכל עניני עולם הזה ועולה לעולם העליון, ואחר כך ירד מעולם העליון לעולם התחתון כדי להתקדש בסעודה.

לפי האמור יש לומר הביאור בזה, כי שמואל בגודל קדושתו תיקן בשבת על ידי הקידוש על היין את חטא עץ הדעת שהיה ביין, ועל ידי זה זכה להיות בשבת ממש בבחינת עולם הבא אחרי תיקון חטא עץ הדעת, שאז יחיה האדם בשני העולמות כאדם שדר בבית ועליה. וזהו הענין שהיה "נחית מאיגרא לארעא", מעולם העליון לעולם התחתון בחיים חיותו, "והדר מקדש" על היין כדי לרמז שזכה לזה בזכות הקידוש על היין.

רבינו הקדוש ירד בעולם כל ליל שבת לקדש על היין

ועתה בא וראה כי על פי האמור יאיר ענינו להבין מה שמצינו דבר פלא בגמרא (כתובות קג:): "תנו רבנן בשעת פטירתו של רבי אמר, לבני אני צריך, נכנסו אמר להם היזהרו בכבוד אמכם, נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה". ומפרש בגמרא הטעם שביקש להשאיר את שלחנו ומטתו מוכן ומזומן: "כל בי שמישי הוי אתי לביתיה". פירוש, משום שכל ערב שבת בא רבינו הקדוש מעולם העליון לביתו.

והנה בגליון הש"ס לרעק"א מביא בשם ספר חסידים (סימן תתשכ"ז): "והיה נראה בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת ופוסר את רבים בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים ממצוות כי צדיקים חיים ופוטרים בקידוש". מבואר מזה שזכה רבינו הקדוש לרדת עם נשמתו בתוך גופו ממש כמו בחיים, עד כדי כך שהוציא את הרבים בקידוש היום. וצריך ביאור מדוע ירד רק בליל שבת כדי לקדש על היין לפני בני ביתו.

אך לפי האמור הענין הוא נפלא, כי מאחר שתכלית הקידוש על היין היא כדי לתקן את החטא של עץ הדעת שהיה ביין, על כן זכה רבינו הקדוש כל שבת קודש להיות ממש בבחינת עולם הבא, אשר אז יתוקן חטא עץ הדעת ויזכה האדם לחיות בשני העולמות כאדם שדר בבית ועליה, וירד מעולם העליון לעולם התחתון בחיים חיותו כדי לקדש על היין [המשך א"י"ה בשבוע הבא].

אור החיים הקדוש: לולא חטא עץ הדעת היה אדם חי בעולם הזה ובעולם העליון כאדם הדר בבית ובעליה

רעיון חדש: הנשמה יתירה שלא חטאה בעץ הדעת יורדת ועולה מעולם לעולם בלי שום צער של מיתה

ספר חסידים: רבינו הקדוש ירד כל ליל שבת מעולם העליון, והיה מקדש על היין להוציא את הרבים

רבינו הקדוש זכה בשבת שהיא מעין עולם הבא, לחיות בשני עולמות כאדם שדר בבית ועליה

הנשמה יתירה עולה ויורדת מעולם לעולם

והנה שבת היא "מעין עולם הבא", ומקור הדבר בגמרא (ברכות נז:): "שבת אחד מששים לעולם הבא". וכתב ב"תורת חיים" (עירובין יט). כי מטעם זה מקדשים על היין, כנגד היין המשומר שעתיד הקב"ה להשקות לצדיקים, ואוכלים בשר ודגים כנגד השור הבור והלויית שעתיד הקב"ה להאכיל לצדיקים.

אמנם כדי שנזכה לגאולה העתידה צריך מקודם לתקן החטא של אדם הראשון, על כן לעתיד לבוא תבטל גזירת המיתה מן העולם, כי המצב יחזור להיות כמו שהיה טרם שחטא אדם הראשון, כמו שהתנבא הנביא על הגאולה העתידה (ישעיה כה ח): "בלע המות לנצח". נמצא לפי זה כי לעתיד לבוא יחיו ישראל בעולם הזה ובעולם הבא כאדם שדר בבית ובעליה.

מעתה נראה לומר רעיון חדש בדחילו ורחימו, כי מטעם זה מוריד לנו הקב"ה בכל שבת שהיא מעין עולם הבא נשמה יתירה מעולם העליון, שנכנסת בתוך הגוף בערב שבת ומסתלקת מן הגוף במוצאי שבת בלי שום צער מיתה, כדי להראות לנו דוגמה חיה ומוחשית איך נזכה לחיות בעולם הבא בשני עולמות כאדם שדר בבית ועליה.

זאת ועוד, כי היות ששבת הוא זמן של תשובה כמו שכתב ב"סידורו של שבת" (שורש הראשון) כי שב"ת נוטריקון ש'בת ב'ו ת'שוב, על כן רצה הקב"ה להראות לנו במוחש ובפועל מה שגרמנו בחטא עץ הדעת, כי לולא החטא היינו יכולים לחיות בשני העולמות כאדם הדר בבית ועליה בלי שום צער מיתה, וראיה לכך מהנשמה יתירה שנכנסת בגוף ומסתלקת ממנו בלי שום צער מיתה, ועל ידי זה נשים אל לבנו לתקן את חלקנו בחטא עץ הדעת על ידי תשובה ומעשים טובים.

הנשמה לא נפגמה בחטא עץ הדעת

ויש לבאר ענין זה ביתר שאת על פי מה שמצינו חידוש גדול בדברי הגה"ק מהרי"ל דיסקין (פרשת כי תשא), כי הנשמה יתירה

שנינו בגמרא (פסחים קא:): "אמר שמואל, אין קידוש אלא במקום סעודה... אמר להו רב ענן בר תחליפא, זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל, ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש". פירוש: הרבה פעמים הייתי עומד לפני שמואל, וירד מהקומה לארץ כדי לקדש במקום סעודה.

ב"תפארת שלמה" להרה"ק רבי שלמה מראדומסק זצ"ל (שבת ד"ה אמר ר' ענן) מפרש ענין הירידה של שמואל מהקומה לארץ בדרך עבודה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"יש לפרש בדרך רמז, דלשמואל היתה לו בליל שבת התפשטות הגשמיות בשעת התפלה, וקא סליק בשעת התפלה לאיגרא היינו לעולמות העליונים, ואחר כך בשעת קידוש נחית מאגרא לארעא והדר מקדש, לעם הבאים אליו לשמוע הקידוש. ומה שבאים הצדיקים מעולם העליון לעולם הזה, הוא משום דאין קידוש אלא במקום סעודה.

דכתיב (ויקרא כב לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, ולא בתוך המלאכים, אף שהם עומדים ומספרים תמיד כבוד אל וקדושתו, משום שלמעלה אין יצר הרע כמבואר בכל הספרים. וזה פירוש אין קידוש אלא במקום סעודה, היינו אצל בני אדם שהם אוכלים לשם קדושת שבת, ועבודה זו יותר גבוה מעבודת המלאכים".

לולא החטא

היה אדם דר בשני עולמות

ונראה להוסיף תבלין לשבת על פי דרכו בקודש של ה"תפארת שלמה", מה ראה שמואל על ככה דוקא בשבת לעלות לעולמות העליונים, ואחר כך "נחית מאיגרא לארעא" - מעולם העליון לעולם התחתון כדי לקדש במקום סעודה, על פי מה ששינוי בגמרא (ביצה טז):

"אמר ריש לקיש, נשמה יתירה ניתנה בו באדם ערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר (שמות לא יז) שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש". ותמהו המפרשים הלא מלשון הכתוב: "וביום השביעי שבת וינפש", מבואר שמדובר כאן משביתת השבת אשר אז זוכה האדם לנשמה יתירה, הנה כי כן איך אפשר לדרוש: "ווי אבדה נפש - אוי על הנפש שהלכה לה", הלא הנשמה יתירה הולכת לה רק במוצאי שבת.

ויש לבאר הענין בזה על פי הידוע כי אם לא חטא אדם הראשון בעץ הדעת היה חי לעולם, ככתוב (בראשית ב יז): "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות". והנה בענין זה למדנו יסוד גדול ממשנתו הטהורה של ה"אור החיים" הקדוש (בראשית ג יד) בלשון קדשו:

"כי יש לך לדעת, כי אם לא היה אדם אוכל מעץ הדעת, היה מצוי בעולם הזה ובעולם העליון כאחת כאדם הדר בבית ובעליה, וכשחטא נגשם ואינו יכול לדור בשניהם יחד, אלא בעולם הזה בפני עצמו, וכשירצה לעלות לעליה, צריך השתנות הגשם וזו היא מיתת אדם".

רעיון קדוש זה מבואר ביתר הרחבה בדברי ה"אור החיים" הקדוש (ריש פרשת בחוקותי) באחד ממ"ב פירושים (אופן כ) על הפסוק (ויקרא כו ג): "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", והנה הם דברי קדשו:

"עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל, כי כשברא ה' אדם הראשון בעולם הזה לא בראו לשבת בעולם הזה לעולמי עד כשלא יחטא, שאם כן אדרבה ירידה היא לו ושפלות היא, כי תכלית המקווה הוא בעולם העליון ששמה יקצור אשר זרע, אלא היתה הכוונה כי עלה יעלה לשמים ולאוצרות החיים בעת אשר יחפוץ, ויהיה כמי שדר בבית ועליה על גבה, וכשירצה לעלות ולהשתעשע יעלה, כמו שמצינו (מלכים ב ב יא) שעלה אליהו בסערה השמימה, ועל ידי החטא הוצרך להפשיט עורו מעליו ויניח הגוף בעולם הזה.

והודיע הכתוב כאן [אם בחוקותי תלכו], כי בהתעצמות האדם בעסק התורה, יכול להשיג באמצעותה שלא ירגיש במוות, אלא כאדם ההולך ממקום למקום, ותמצא שהצדיקים אינם מרגישים בצער הפרידה, על דרך אומרם (קהלת ה יא) מתוקה שנת העובד, כי מי שהוא עובד ה', שינתו שהיא המיתה מתוקה ועריבה עליו, ואם יתעצם יותר הנה לך אליהו שעל ידי התעצמות תורתו לא מת".